

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣΙΤΗΡΙΟΣ

εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας ὑπὸ Ν. Γ. Πολιτοῦ καθηγητοῦ.

Προτάσει τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, ἀναλαμβάνων τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων τῆς μυθολογίας καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας, καθήκον πρῶτιστον ἔχω νὰ δηλώσω δημοσίᾳ ἐντεῦθεν τὴν εὐγνωμοσύνην μου εἰς τὸν γεραρὸν σύλλογον τῶν καθηγητῶν τῆς σχολῆς, τὸν ὑποδείξαντά με, καὶ εἰς τὴν σεβαστὴν κυβέρνησιν, τὴν προκαλέσασαν τὴν βασιλικὴν κύρωσιν τῆς γνώμης αὐτοῦ. Προσερχόμενος δὲ τὸ πρῶτον πρὸς ὑμᾶς, ὡς διδάσκαλος, φίλοι ὁμιληταί, ἀναγκαιοτάτην κρηπίδα τοῦ ἀρχομένου ἔργου ὑπολαμβάνω τὴν διατύπωσιν τῆς φύσεως καὶ τῶν ὁρίων τῶν κλάδων τούτων τῆς ἐπιστήμης καὶ τὴν δήλωσιν τῆς προσφεστάτης κατ' ἐμὴν γνώμην μεθόδου πρὸς κατὰταξιν καὶ ἐξέτασιν τοῦ περιεχομένου αὐτῶν. Ἄλλ' ὅπως μὴ ἐκταθῇ εἰς μῆκος ὁ λόγος, τὴν μὲν ἔκθεσιν τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῶν μυθολογικῶν σπουδῶν ἀναβάλλω εἰς ἐπόμενον μάθημα, ἄλλως τε καὶ πραγματευθεὶς περὶ αὐτῆς ἐν εἰσιτηρίῳ λόγῳ εἰς τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν πρὸ ἐτῶν δημοσιευθέντι. Θὰ περιορισθῶ δὲ σήμερον εἰς βραχεῖαν προκατασκευὴν τῆς ἀρχαιολογίας, ἣν τοσοῦτον μᾶλλον κρίνω ἀναγκαίαν, καθόσον οὐ μόνον ποικιλώταται καὶ ἐν τισὶν ἀντιμαχόμεναι ἀλλήλαις ἐπεκράτουν πρότερον καὶ ἐν μέρει κρατοῦσι καὶ νῦν γνώμῃ περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν ὁρίων τῆς ἐπιστήμης ταύτης, ἀλλὰ καὶ πρὸ πάντων διότι μέλλων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ νὰ παρεκκλίνω ἐν πολλοῖς τῶν κοινῇ παραδεδεγμένων ὡς πρὸς τὴν διάταξιν καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐξετάσεως τῆς ὕλης τῆς ἀρχαιολογίας, φρονῶ ὅτι μοὶ ἐπιβάλλεται ἢ ὑποχρέωσις νὰ αἰτιολογήσω προσηκόντως τὴν γνώμην μου. Διότι ὁ διδάσκων ἀπὸ τῆς ἑδρας ταύτης ὀφείλει νὰ μεταδίδῃ εἰς τὴν ἀκαδημαϊκὴν νεότητα ἐξεληλεγμένα τῆς ἐπιστήμης πορίσματα, καινοτομίαι δ' ἐπιτρέπονται μόνον ἂν εἶναι σκόπιμοι καὶ τελεσφόροι, κατὰ τὴν γνώμην τοῦλάχιστον τοῦ διδάσκοντος, ὅστις ὅμως καθήκον ἔχει νὰ φανερώη πάντοτε τοῖς ὁμιληταῖς αὐτοῦ ὅτι δὲν ἔτυχον αὗται τοῦ ἐλέγχου, τοῦ προσδίδοντος τὸ ἐπιστημονικὸν κύρος.

Ἡ ἐννοια τῆς λέξεως ἀρχαιολογίας, ὡς μαρτυρεῖ ἡ χρῆσις αὐτῆς παρὰ τοῖς παλαιοῖς, εἶναι εὐρυτάτη. Εἶναι ἡ ἀρχαιολογούμενη ἱστορία, ὡς ἐκάλεσεν αὐτὴν Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς,

περιλαμβάνουσα τὰς μυθολογίας καὶ τὰς πράξεις, τὸν βίον καὶ τὰ νόμιμα καὶ πάντα συλλήβδην τὰ συντελοῦντα εἰς πλήρη γνῶσιν ἔθνους τινός, εἴτε καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, εἴτε μέχρις ὠρισμένου χρόνου, καθ' ὃν ἄρχεται ἀναπτυσσομένη ἡ ἱστορικὴ συνείδησις αὐτοῦ, ἢ καθ' ὃν ἐκ μεγάλου τινός ἱστορικοῦ γεγονότος σπουδαία ἐπῆλθε τροπὴ εἰς τὸν βίον αὐτοῦ. Τοιαύτη δὲ βεβαίως εἶχεν ἐννοίαν τῆς ἀρχαιολογίας ὁ σοφιστὴς Ἰππίας ὁ Ἠλεῖος, ὅστις, ὡς φέρεται λέγων παρὰ Πλάτωνι, ἐδίδασκε τοὺς Λακεδαιμονίους περὶ τῶν γενῶν τῶν τε ἡρώων καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κατοικήσεων, ὡς τὸ ἀρχαῖον ἐκτίσθησαν αἱ πόλεις καὶ συλλήβδην πᾶσαν τὴν ἀρχαιολογίαν· τοιοῦτο δ' ἐχάραξε καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας αὐτοῦ τὸ διάγραμμα Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, περιλαμβάνων ἐν αὐτῇ ὅλον τῶν Ῥωμαίων τὸν βίον ἀπὸ τῶν σκοτεινῶν καὶ ἀδιεξίτητων χρόνων τῶν μύθων μέχρι τοῦ πρώτου φοινικικοῦ πολέμου. Οὕτως ὅμως γενομένη ἡ ἐξέτασις τοῦ βίου τῶν ἐθνῶν, ὑφ' ἐνός ἀνδρός καὶ διὰ μιᾶς καὶ δὴ καὶ μονομεροῦς μεθόδου, παρεῖχε μὲν ἐμφασίν τινα ἐνότητος, ἀλλ' ἦτο καθ' ἐαυτὴν ἀνεπαρκὴς καὶ ἀνίκανος ὡς εἰκὸς νὰ συντελέσῃ πρὸς τὸν σκοπὸν, ὃν ἐπεζητεῖ. Διότι κατασκευάζομένη εἰς πεδῖον ἐρεύνης ἀπέραντον καὶ κατατριβομένη εἰς τὴν μελέτην τῶν πολυπληθῶν καὶ ποικιλιωτάτων καὶ ἀνομοιοειδῶν φαινομένων, τὰ ὅποια παρουσιάζει ὁ αἰετός καὶ αἰεθλαστής τῶν ἐθνῶν βίος, ἡδυνάτει νὰ ἐμβυθύνῃ εἰς τὴν διάγνωσιν αὐτῶν, ἥτις μόνον διὰ τῆς συμπράξεως πολλῶν ἅμα ἐπιστημῶν καὶ τῆς χρήσεως τῆς προσηκούσης ἐκάστη αὐτῶν μεθόδου ἐπιτυγχάνεται, καὶ νὰ συναγάγῃ ἀσφαλῆ γενικά πορίσματα ἐκ τῆς ἐρεύνης τῶν καθ' ἕκαστον, εἰς καθολικὰς ἀποκορυφούσας ιδέας τοὺς λεπτομερεῖς λόγους.

Τοῦτο ἐνωρὶς κατενοήθη, διὸ βλέπομεν ὅτι καὶ οἱ παλαιοὶ τὴν γνῶσιν τοῦ ἀρχαίου βίου ἀνεζήτησαν κυρίως δι' ἐιδικῆς ἐρεύνης τῶν ὁμοειδῶν μερῶν αὐτοῦ, γινομένης ἐν τῷ κύκλῳ τῶν μαθησέων, εἰς ἃς ἐτάσσοντο ταῦτα καὶ διὰ τῶν οἰκείων ἐκάστη αὐτῶν βοηθημάτων καὶ μεθόδων. Οἱ δὲ νεώτεροι ἀρχαιομάθειαν ἢ ἀρχαιογνωσίαν καλέσαντες τὴν ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἀρχαιολογίαν λεγομένην, ἀνεδείξαν μὲν ταύτην σπου-

δαιότατον κλάδον τῆς φιλολογίας, περιορίσαντες δὲ τὴν ἔννοιαν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἀρχαιολογίας ἔταξαν αὐτὴν ὑπὸ τὴν ἀρχαιομάθειαν, ὡς ὑπάλληλον καὶ ὑπηρετικὴν μάθησιν.

Εἶναι δ' ἡ ἀρχαιομάθεια, κατὰ τὸν ὁρισμὸν ἑνὸς τῶν κορυφαίων τῶν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις φιλολόγων, τοῦ Αὐγούστου Bæckh, ἡ ἐπιστήμη ἡ σκοποῦσα τὸν καθορισμὸν τοῦ ἰδιάζοντος χαρακτῆρος τῆς ἀρχαιότητος καὶ τὴν κατανόησιν τοῦ πνεύματος αὐτῆς ἐν πάσαις ταῖς ἐκφάνσεσιν αὐτοῦ, τὸν ἐκ πασῶν τῶν λεπτομερειῶν ἀπαρτισμὸν τῆς ἐνότητος τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν θεωρίαν τούτου ἐν πάσαις ταῖς λεπτομερείαις αὐτοῦ. Ἡ δ' ἀκριβὴς γνῶσις τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἀρχαιότητος, τῆς περιλαμβανούσης πλὴν τῶν κλασσικῶν ἐθνῶν, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων, καὶ παντοῖα ἔθνη τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως, τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς Βαβυλωνίους, τοὺς Φοίνικας, τοὺς Πέρσας, τοὺς Ἰνδοὺς, τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς Καρχηδονίους, τοὺς Γερμανοὺς, τοὺς Γαλάτας, ἡ ἀκριβὴς, λέγομεν, γνῶσις τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἀρχαιότητος βᾶσιν κυριωτάτην καὶ ἀφετηρίαν ἔχει τὴν ἐνδελεχῆ ἐξέτασιν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου. Διότι ἐν τῷ ἑλληνικῷ πολιτισμῷ, τοῦ ὑποίου οἰονεὶ συμπλήρωμα καὶ ἐξάρτημα εἶναι ὁ Ῥωμαϊκός, ἀποκορυφῶνται εἰς ὑπατὴν ἐξικόμοις τελειότητα ὁ πολιτισμὸς σύμπαντος τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἡ ἀκριβὴς δὲ καὶ πλήρης γνῶσις τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος προϋποθέτει τὸν ἔλεγχον τῶν διαφορῶν αὐτοῦ ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, ἵνα διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν διαφορῶν τούτων ἐξευρεθῶσι τὰ κύρια συστατικὰ αὐτοῦ. Ἐρευνῶνται δ' αἰ ἐν τόπῳ διαφοραὶ, διότι ἐν Ἑλλάδι ἐξαίρετως οὐ μόνον ἐκάστη φυλὴ ἔχει ἴδιον χαρακτῆρα, ἀλλὰ καὶ ἐκάστη πόλις παρουσιάζει χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα ἄξια μελέτης. Ἐρευνῶνται δὲ καὶ αἰ ἐν χρόνῳ διαφοραὶ, διότι ἐν τῷ μακρῶν βίῳ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους πολλάι, ὡς εἰκός, ἐπὶ πλὴθον μεταβολαὶ καὶ ἀλλοιώσεις, ἡ δ' ἀρχαιομάθεια ἀναζητεῖ τὰ ἰδιάζοντα γνωρίσματα τῶν μεγάλων περιόδων, αἵτινες σημειοῦσι τοὺς κυριωτάτους σταθμοὺς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τῆς πατρικῆς βασιλείας, τῆς μέχρι τῆς ἀρχῆς τῶν Ὀλυμπιάδων παρατεταμένης, τῶν κατ' ἐξοχὴν καλουμένων ἑλληνικῶν χρόνων μέχρις Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου, τῶν μακεδονικῶν, τῶν Ῥωμαϊκῶν, τῶν βυζαντινῶν.

Τὸν σκοπὸν δὲ τούτου τῆς ἀρχαιομαθείας, τὴν γνῶσιν τοῦ ἰδιαζόντος χαρακτῆρος καὶ τοῦ καθόλου πνεύματος τῆς ἀρχαιότητος, ἐξυπηρετεῖ καὶ ἡ ἀρχαιολογία, ἐξετάζουσα τὰς διαφόρους φάσεις τοῦ ἀρχαίου βίου, ἥτοι τὸν δημόσιον, τὸν θρησκευτικόν, τὸν ἰδιωτικόν καὶ τὸν ἐπιστημονικόν βίον τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν, τοῦτον δὲ τὸν τελευ-

ταῖον ὑπὸ περιορισμένην ἔννοιαν, διότι εἰς ἄλλας μαθήσεις καταλείπουσα τὴν σπουδὴν τῆς πνευματικῆς παραγωγῆς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, πραγματεύεται μόνον περὶ τῶν ὀργάνων ταύτης, ἥτοι περὶ βιβλίων καὶ βιβλιοθηκῶν, περὶ ἀκαδημιῶν καὶ παιδευτηρίων καὶ τῶν τούτοις συναφῶν. Σαφῶς δὲ διακρίνεται ἀπὸ τῆς καταχρηστικῆς ἀρχαιολογίας ἐπίσης καλουμένης μαθήσεως, ἥτοι τῆς περιορισμένης ἐν χρόνῳ ἱστορίας τῆς τέχνης, συναπτομένη ἐτέρωθεν πρὸς ταύτην ἐξωτερικῶς μὲν, καθὼς ἐξετάζουσα καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν ἀρχαίων τεχνιτῶν, ἐσωτερικῶς δὲ καθὼς ἀρυσμένη ἐκ τῆς ἀρχαίας τέχνης σπουδαιότατα βοηθήματα πρὸς τὰς ἐαυτῆς σπουδὰς.

Ἐντὸς λοιπὸν τῶν ὁρίων τούτων ἐργάζονται καὶ κινούνται νῦν πάντες σχεδὸν οἱ σκοποὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐνεργείας αὐτῶν τιθέμενοι τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαιότητος. Ἀσκοποῦν δὲ νομίζω τὴν ἐξέτασιν τῆς διαφορᾶς τῶν γνωμῶν περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ὕλης τῆς ἀρχαιομαθείας, διότι τῶν μὲν παλαιότερων ἥτοι τῶν ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων μέχρι τῶν μέσων περίπου τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀρχαιολογησάντων αἱ διαφοραὶ γνωμῶν, ἀπόρροια οὔσαι ἀμεθόδου καὶ ἀσυστάτου τὸ πλεῖστον ἐργασίας, δὲν χρήζουσιν ἀνασκευῆς, αἱ δὲ διχογνωμίαι νεωτέρων τινῶν εἶναι ἐπουσιώδεις καὶ οὐδόλως ἄπτονται τῶν κοινῶς παραδεδεγμένων περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς μεθόδου τῆς ἀρχαιομαθείας.

Ἄλλὰ καὶ μὴ σκοπουμένων τῶν εἰς τὰ καθ' ἕκαστα ἀφορῶσων διαφωνιῶν τούτων, ἐκ τῆς αὐστηρᾶς βεβήνου τῶν κρατουσῶν θεωριῶν περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀρχαιομαθείας καὶ ἐπομένως καὶ τῆς ὑπαγομένης εἰς αὐτὴν ἀρχαιολογίας, τῆς ὕλης αὐτῆς καὶ τῆς μεθόδου πρὸς διάταξιν ταύτης, προκύπτουσιν ἀμφιβολίαι καὶ ἀπορήματα, ἅτινα πρέπει νὰ διευκρινηθῶσι καὶ νὰ λυθῶσι, διότι ἄνευ τούτου αὐτὰ τὰ θεμέλια ἐφ' ὧν θὰ ἐποικοδομηθῇ πᾶσα ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἀρχαιομαθείας ἐπιστημονικὴ ἐργασία παρίστανται ἀσταθῆ καὶ ἀπρόσφορα.

Πρωτίστως λοιπὸν ἐγείρεται τὸ ζήτημα ἂν ἡ ἀρχαιομάθεια εἶναι ὄντως ἐπιστήμη αὐτοτελής, ὡς θεωρεῖται. Ἄλλ' ὅπως ἀναγνωρισθῇ ὡς τοιαύτη ὀφείλει νὰ ἔχη τρία στοιχεῖα, τὰ κυριώτατα ταῦτα: ἴδιον σκοπὸν, ὕλην εὐκρινῶς διακεκριμένην τῆς τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν, καὶ μέθοδον ἰδίαν καὶ αὐτάρκη πρὸς ἐπεξεργασίαν τῆς ὕλης καὶ ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ. Τούτων ὁμῶς ἐν μόνον ἔχει, τὸν σκοπὸν ἀληθῶς ὑψηλὸν καὶ γενναῖον, τέρρα μακρὰς καὶ εὐρείας ἀλλὰ καὶ δυσπόρου ὁδοῦ ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν. Ἀλλὰ τὴν τε ὕλην αὐτῆς καὶ τὴν μέθοδον παρὰ λαμβάνει παρὰ διαφορῶν ἐπιστημῶν, παρ'

ἄλλων μὲν προσδεχομένη καθολικὰς τινὰς ἰδέας, ἄλλων δὲ προσοικειούμενη ὁλόκληρα τμήματα, καθοριζόμενα κατὰ χρόνον. Οὕτως ἐκ τῆς φιλοσοφίας παραλαμβάνει, χωρίζουσα ἀπὸ τῆς καθόλου γνώσεως, τὸν πυρῆνα αὐτῆς, τὴν γνῶσιν τοῦ ἔθνους, καὶ ζητεῖ νὰ καθορίσῃ τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα τῆς φιλοσοφίας παρ' ἐκάστῳ τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν. Ἐν δὲ τῇ δίνῃ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, ἃς ἐκθέτει ἡ ἱστορία, ἀναζητεῖ τὸ ἀπαύγασμα τοῦ χαρακτῆρος τῶν συντελεσάντων αὐτάς κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους λαῶν. Ἐκ τῆς φιλολογίας καὶ τῆς γλωσσολογίας καταμυθάνει τὰ χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν καὶ γραμματειῶν, ἐκ δὲ τῶν μαθηματικῶν καὶ τῶν ἐμπειρικῶν ἐπιστημῶν τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν τῶν ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἐπιστημῶν τούτων γνώσεων τῶν ἀρχαίων. Ἡ ἱστορία τῆς τέχνης ἀποκαλύπτει αὐτῇ τὸ ἰδεῶδες καλὸν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἡ δὲ τῶν θρησκευτῶν ἱστορία τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα αὐτοῦ, τὸ ἐκδηλούμενον ἐν τῇ μυθοπλαστικῇ δυνάμει, ἐν τῇ λατρείᾳ καὶ ἐν τῷ ἀγράφῳ δικαίῳ. Καὶ συνελόντι εἰπεῖν, ἐκ πασῶν τῶν ἐπιστημῶν ἀπανθίζει ἡ ἀρχαιομάθεια τὰ εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῆς χρήσιμα, πασῶν δεομένη, ἐν οὐδενὶ δ' αὐτοπραγούσα.

Ὅθεν κατὰ ταῦτα ἡ ἀρχαιομάθεια δὲν εἶναι ἰδίᾳ ἐπιστήμη, ἀλλὰ μᾶλλον ἄθροισμα τῶν εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἀναγομένων πορισμάτων τῆς κατὰ μέρος ἐργασίας διαφόρων ἐπιστημῶν.

Τούτου δὲ τεθέντος, τίς ἡ τάξις τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῇ ἐπιστήμῃ;

Προδήλως δὲν εἶναι μαθησις ὑπηρετικὴ τῆς ἀρχαιομαθείας, ἀλλ' ἐπικουρεῖ μόνον αὐτῇ ὡς αἱ ἄλλαι ἐπιστήμαι, καθ' ἃ ἐξεθέσκαμεν. Ἐξετάζουσα τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐν τῷ ναῷ, ἐν τῷ οἴκῳ, συντελεῖ ὅσον καὶ ἡ ἱστορία εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἰδιάζοντος χαρακτῆρος αὐτῶν. Διότι ἡ μὲν ἱστορία εἶναι ἡ διδασκαλία τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων τῶν ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ συντελουμένων, ἡ δ' ἀρχαιολογία εἶναι ἡ ἐκθεσις τῶν γεγονότων, ἃτινα ἦσαν τὰ αἷτια ἢ τὰ ποτελέσματα τῶν κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους συντελεσθεισῶν πράξεων ἐκείνων· τὰ αἷτια διότι αἱ πράξεις παρήχθησαν ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης καταστάσεως τῶν συντελεσάντων αὐτάς, ἐκ τοῦ τοιοῦδε ἢ τοιοῦδε χαρακτῆρος τοῦ ἔθνους, ὅπερ τὰς ἐπραξεῖ· ταῦτα δὲ μελετᾷ ἡ ἀρχαιολογία· τὰ ποτελέσματα, διότι ἐκ τῶν πράξεων παραγεται νέα καταστάσις, μεταρρυθμίζουσα τὴν προτέραν, νέοι θεσμοὶ εἰσάγονται, ἐπέρχεται μεταβολὴ τοῦ βίου, καὶ ταῦτα ἐπίσης μελετᾷ ἡ ἀρχαιολογία. Ἀρρήκτως δ' οὕτω συνάπτεται τῇ ἱστορίᾳ, διότι ὡς αὕτη ἀτελής θὰ ἦτο ἂν μὴ ἀνεδίφει καὶ τὴν γενεσιουργὸν ἀρχὴν καὶ τὰ

ἐπακολουθήματα τῶν φαινομένων ἅτινα ἐξετάζει, οὕτω καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν συμπληροῖ καὶ φωτίζει ἡ γνῶσις τῶν μεταβολῶν τοῦ πολιτικοῦ βίου τῶν ἐθνῶν. Ἀλλὰ τῆς μὲν ἱστορίας τὰ ὅρια εἶναι κατὰ χρόνον ἀπεριόριστα, διότι ἡ ἱστορικὴ ἐξέτασις περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὸν βίον τῆς ἀνθρωπότητος, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ πρώτη ἀκτίς τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας καταυγάζει τῶν ἀπωτάτων αἰώνων τὸ πυκνὸν σκότος μέχρι τῆς σήμερον· τῆς δ' ἀρχαιολογίας τὰ ὅρια εἶναι κατὰ χρόνον περιορισμένα, διότι ἐξ ἀδήλων ἐπίσης ἀρχομένη τερματίζεται εἰς μέγα τι ἱστορικὸν γεγονός τοῦ παρελθόντος· τοιοῦτο δ' εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἀρχαιολογίαν τίθεται κοινῶς ἡ κτίσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προσφύεστερον δὲ δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας δύναται νὰ τεθῇ ἡ ἄλωσις αὐτῆς, καθότι αἱ κατὰ τὴν περίοδον τῆς βυζαντινικῆς εἰδικώτερον καλουμένης ἀρχαιολογίας ἐπελθούσαι μεταβολαὶ εἰς τὸν ἀρχαῖον βίον διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῆς βωμαϊκῆς κυριαρχίας μετέπλασαν οὐσιωδέστατα τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους.

Ἡ ἀρχαιολογία λοιπὸν, μόνον κατὰ τὴν χρονικὴν ἔκτασιν ὑστεροῦσα τῆς ἱστορίας, ἐν τοῖς λοιποῖς δ' ὁμοταγῆς αὐτῇ, πρέπει νὰ θεωρηθῇ κατ' ἀνάγκην τμήμα ἰδίας ἐπιστήμης. χωρούσης παρὰ ἄλληλον τῇ τῆς ἱστορίας ὁδόν, ἴσην δὲ ταύτῃ τὴν ἔκτασιν, μὴ περιοριζομένης δηλαδὴ εἰς τὴν ἐξέτασιν μόνων τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν, ἀλλὰ περιλαμβανούσης εἰς τὰς ἐρεῦνας αὐτῆς καὶ τὰ φαινόμενα τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ θρησκευτικοῦ, τοῦ ἐπιστημονικοῦ, τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν νεωτέρων ἐθνῶν. Τίς δ' ἡ ἐπιστήμη αὕτη καταμανθάνομεν ὅταν ἐγγύτερον θεωρήσωμεν τὸ περιεχόμενον τῆς ἀρχαιολογίας καὶ καθορίσωμεν ἀκριβέστερον τὸν σκοπὸν αὐτῆς.

Τὸν πρακτικὸν βίον τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν ἐξετάζουσι νῦν οἱ ἀρχαιολογοῦντες καθ' ἑαυτόν, παρορῶντες τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ παρελθόν, δηλαδὴ πρὸς τὸν προϊστορικὸν ἄνθρωπον, καὶ τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ μέλλον, συγκεφαλαιουμένην ἐν τῇ ῥοπῇ, ἣν ἔσχεν ὁ ἀρχαῖος βίος εἰς τὴν διάπλασιν τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν, οὐδ' ἀπακριβοῦντες τὴν ἀλληλουχίαν καὶ τὴν ἀλληλοτυπίαν τῶν αὐτῶν ἢ τῶν ὁμοειδῶν φαινομένων τοῦ βίου παρὰ διαφόροις ἀρχαίοις ἔθνεσιν. Οὕτω δὲ γινομένη ἡ ἐξέτασις παρέχει βεβαίως πᾶσαν γνῶσιν, ἣν δύναται νὰ πορίσῃ τὰ ἐκ τῆς φιλολογίας, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀρχαίας τέχνης λαμβανόμενα βοηθήματα, διὰ καθαρῶς φιλολογικῆς μεθόδου ἐπεξεργαζόμενα, ἀλλὰ στερεῖται τοῦ θεληγῆτου ὅπερ ἐνέχει ἡ σπουδὴ περὶ τὰ συγκλονούντα τὰς νεωτέρας κοινωνίας ἐπιστημονικὰ προβλήματα καὶ τοῦ διαφέροντος ὅπερ ἐγείρουσιν αἱ εἰς τὸ κοινὸν

ἀγαθὸν ἀμέσως συμβάλλουσαι ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι. Καίτοι δ' ἡ ἐπιστήμη οὐδέποτε διαστέλλει τὰ μικρὰ ἀπὸ τῶν μεγάλων, πᾶσα δὲ γνῶσις εἶναι εὐπρόσδεκτος αὐτῇ καὶ πάσαις ἀποδίδει ἰσορροπον βάρος πρὸς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν, ἀναντίρρητον ὅμως εἶναι ὅτι ἡ περὶ τὰς λεπτομερείας τοῦ ἀρχαίου βίου ἀσχολία, ἀπογυμνومένη πάσης συναφείας πρὸς τὸν νεώτερον κόσμον, κινδυνεύει νὰ καταδικασθῇ ὡς μικρολόγος τις πολυπραγμοσύνη, ἀναξία νὰ περισπᾷ τὴν προσοχὴν, ἀπὸ ἄλλων σπουδαιότερων ἐπιστημονικῶν θεμάτων, καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἐπιβολῆς καὶ διὰ τὴν ἀμεσον χρησιμότητα τῶν πορισμάτων πλουσιῶς ἀμειβόντων τοὺς ἐπ' αὐτοῖς πόνους. Εἶναι δὲ πολυάριθμα καὶ ποικιλότατα τὰ προκείμενα εἰς ἐπιστημονικὴν ἔρευναν ἐν τῷ νεωτέρῳ κόσμῳ μεγάλα ζητήματα, ὧν ἡ διαφώτισις τὰ μάλιστα συμβάλλεται εἰς τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ, αὐτόχρημα δὲ ματαιοσχολία θὰ ἔθεωρεῖτο ἡ ἀντ' αὐτῶν προτίμησις τῶν ἐπουσιωδεστέρων, καὶ τοιαῦτα θὰ ἦσαν τὰ ὑπαγόμενα εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν, ἂν σκοπὸς αὐτῆς ἦτο ἡ φιλὴ γνῶσις τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων, οὐδαμῶς σκοπομένης τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν νεώτερον.

Ἄλλ' εἰς τοῦτο μόνον δὲν περιορίζεται βεβαίως τὸ ἔργον τῆς ἀρχαιολογίας. Συντελεῖ δὲ τοῦναντίον σπουδαίως αὕτη εἰς τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ, καθότι εἰς των κυριωτάτων ὄρων τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἡ ἐντελής γνῶσις τῶν ἀποτελούντων αὐτὸν στοιχείων. Ἡ δὲ μελέτη τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἐν ᾗ ἄλλα μὲν μέρη τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ τελείως εἶχον ἀναπτύχθῃ, πάντα δὲ δύνανταί τις εἰπεῖν τὰ λοιπὰ ἐν σπέρματι ὑφίσταντο, παρέχει τὴν κλειδα πρὸς πληρεστέραν γνῶσιν καὶ ἀσφαλεστέραν ἐκτίμησιν τῆς συστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς οὗ τὴν ἀνάπτυξιν τείνουσι πάντα τῆς ἐπιστήμης τὰ ἔργα. Οὕτω δὲ λυσιτελὴς παρίσταται καὶ αὐτῶν τῶν μικρῶν καὶ λεπτομερῶν φαινομένων

τοῦ ἀρχαίου βίου ἡ ἔρευνα, διότι διὰ ταύτης ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐξήγησις καὶ διαφώτισις τῶν μεγάλων καὶ ἐπισήμων, ἀλληλενδέτων ὄντων πάντων. Καθόλου δ' ἡ ἀναδρομὴ εἰς τὸ παρελθὸν προομαλύνει τὰς ὁδοὺς τοῦ μέλλοντος, πορίζουσα μὲν ἀκριβῆ ἔννοιαν τῶν βάσεων, ἐφ' ὧν ἐρείδεται ὁ νεώτερος πολιτισμὸς, καθοδηγοῦσα δ' ὅπως ἀντλῶμεν ἐκείθεν καὶ διδάγματα ὠφελιμώτατα. Τοιαῦτα δὲ διδάγματα ἀφθόνως παρέχει ἡμῖν ἡ ἑλληνικὴ μάλιστα ἀρχαιότης· διότι ἐν αὐτῇ εὕρηνται τύποι τελειότατοι πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς εὐκοσμίας, ὧν πολλοὺς μὲν παρέλαβον ἡδὴ ἡ ἐμιμήθησαν αἱ νεώτεροι κοινωναί. Πολλοὶ δ' ἀκόμη πρόκεινται πρὸς μίμησιν. Καὶ ἵνα εἰς ὀλίγιστα μόνον ἀρκεσθῶμεν παραδείγματα, βραχύτατος διέρρησε χρόνος, ἀφ' ἧς τὰ νεώτερα κράτη παρέλαβον ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος σπουδαιότατον θεσμόν, τὸν τῆς καθολικῆς στρατολογίας, ἀποδειχθέντα ἑκπαλαί στερεωτάτην κρηπίδα τῆς ἐθνικῆς αὐτονομίας· ἐν δὲ τῇ ἐκπαίδευσί παρὰ πάντων μὲν ἀνομολογεῖται νῦν ἡ ὁρθότης τῆς ἀρχῆς, πρὸς ἣν ἐκانونίζετο ἡ τῶν ἀρχαίων ἀνατροφή καὶ παιδεία, τῆς ἰσορρόπου δηλονότι ἐπιμελείας τοῦ σώματος καὶ τοῦ νοῦ, ἀλλ' ὀλίγιστα μὲν ἔθνη ἐφῆρμσαν αὐτὴν ἐν μέρει, οὐδὲν δὲ πλήρη καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἀκολουθίαις αὐτῆς. Τί δ' εἶναι τὸ εἰς θυσίαν τῶν πολυτιμοτάτων καὶ τῆς ἰδίας ζωῆς παρορμῶν τὸν πολίτην αἰσθημα τῆς φιλοπατρίας, εἰμὴ ἀπόρροια τῆς ἀρχῆς, ἐφ' ἧς ἐβασίζοντο αἱ ἀρχαῖαι ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι, ὅτι ἕκαστος εἶναι μῦριον τῆς πόλεως, καὶ παρέκκλισις ἀπὸ τοῦ ἐκ τῶν θετικῶν νόμων τῶν νεωτέρων κρατῶν συναζομένου σκοποῦ τῆς πολιτείας τῆς ἴσης δηλαδὴ κατανομῆς τῶν βαρῶν εἰς τοὺς πολίτας, ὧν ἕκαστος ὀφείλει ν' ἀντὶδέχεται μόνον ἐν δικαίῳ μέτρῳ ἀνάλογον μέρος ὑπαχρεώσεων πρὸς συντήρησιν καὶ ὑπεράσπισιν τῆς πολιτείας;

[Ἐπεται τὸ τέλος]

Εἰς τὸ λεύκωμα

τῆς Δ^{ος} Κατίνας Βελλιανίτου

Τεχνίτη ἐσὺ μ' ἐδάφτισες, καὶ λὲς νὰ γράψω ἀκόμην.
Δὲν μὲ συμφέρει· σκιάζομαι μὴ τότε ἀλλάξης γνώμην.
Ἄμ' τῆς βουλῆς σου ἡ δύναμις σὲ τρόπο μὲ νικάει,
Ποῦ βγαίνει ὁ στίχος εὐκόλα καὶ σὰν πουλὶ πετάει.
Σύρε, τοῦ λέω, καὶ φίλησε τῆς λυγερῆς τὸ χέρι,
Ποῦ 'ς ἓνα πλούσιο λ ε υ κ ω μ α φωλιὰ θὰ σοῦ προσφέρῃ·
Πόσοι, μικρὸ πετούμενο, θὰ σὲ φθονοῦνε, ὦ πόσοι,
Ἄν μιὰ φωλιά λ ε υ κ ὅ τ ε ρ η κ' ἡ ἀθῶα καρδιά σου δώσῃ.